

Rodinné konference jako způsob práce s rodinou

Petra Pfaurová

Ty tam jsou časy, kdy se sociální pracovníci, psychologové a další pomáhající odborníci, považovali za experty na životy svých klientů. V současnosti se stále méně setkáváme s profesionály, kteří se snaží každého svého klienta přetvořit k jednotnému obrazu toho, jak oni sami vnímají, co je „normální“ nebo jak by „věci měly být“. Moderní sociální práce je založena na principech, jako je spolupráce, partnerství nebo participace. Rodinné konference tyto (i některé další) principy naprosto jasně ztělesňují.

CO JE RODINNÁ KONFERENCE

Rodinná konference je inovativní metoda pro řešení problematických situací rodin s dětmi¹, která dává rodině příležitost vzít věci do svých rukou a najít řešení obtížné situace s podporou svých blízkých.

Rodinnou konferenci je možné si představit jako setkání rodiny, dětí, příbuzných a třeba i přátel a známých. Ti všichni se schází proto, aby přišli na to, jak obtížnou situaci zlepšit nebo vyřešit. Cílem setkání je dohodnout se na společném řešení a dát mu písemnou podobu. Typickým znakem rodinné konference je to, že v jejím průběhu má rodina právo na tzv. *soukromý čas*. To znamená, že rodina se svými blízkými jedná bez přítomnosti a zásahu dalších cizích osob nebo odborníků.

Každý potenciální účastník má právo se samostatně rozhodnout, zda se setkání zúčastní. Stejně jako děti, jejichž účast je ovšem zvláště žádoucí, jde přece právě o ně! Předpokladem je zajistit pro ně na setkání vhodné podmínky, a to z hlediska jejich psychické i fyzické pohody. I proto jsou děti do přípravy rodinné konference zapojovány již od počátku, například přípravou pozvánek či prostoru, kde se setkání uskuteční.

Příprava rodinné konference obvykle trvá 1–2 měsíce a rodině s ní pomáhá vyškolený koordinátor. Jeho úkolem je nejen všechny účastníky včetně dětí dobře připravit na to, aby se na setkání dokázali dohodnout a cítili se na něm bezpečně, ale také domluvit se všemi vhodný termín, čas a místo setkání.

¹ V České republice se rodinné konference využívají zatím pouze k řešení obtížných situací rodin s dětmi. Existují ovšem i jiné oblasti života rodiny, které je možné rodinnými konferencemi řešit např. péče o seniory.

KDY RODINNOU KONFERENCI VYUŽÍT

Rodinnou konferenci rodině nabízí zpravidla pracovníci OSPOD² nebo organizací poskytující sociální služby či jiné podpůrné programy³, a to ideálně ve chvíli, kdy rodina či dítě přichází nově do jejich péče či služby. Osvědčilo se rodinnou konferenci nabízet také v okamžiku jakékoli změny, která se v rodině odehrává. Rodinná konference má ale své místo i v oblasti školství a zdravotnictví. Pracovníci ji mohou rodině nabídnout v okamžiku, kdy vnímají, že se dítě či jeho rodina ocitly v situaci, v níž potřebují podpořit.

Rodinná konference může pomoci, když je péče o děti náročná (např. z důvodu onemocnění či postižení dítěte), objevují se výchovné obtíže u dětí nebo rizikové chování, je potřeba zachovat kontakt dítěte v ústavní péči s rodinou, příbuznými či kamarády, rodina chce získat dítě zpět do vlastní péče, někdo z rodiny vážně onemocní a náhle je obtížné zajistit potřebnou péči o děti v rodině, rodina prochází náročným rozchodem rodičů, dítě ztratí jednoho či oba rodiče a další.

Na počátku přípravy rodinné konference je nutné dobře formulovat otázku, na kterou je potřeba najít odpověď. Ta reprezentuje cíl celého setkání. Typické formulace pro ni jsou např. jak zajistit péči o Honzíka po jeho hospitalizaci a během jeho rekonvalescence, jak podpořit Lenku v adaptaci na nový školní kolektiv nebo jak zajistit školní docházku Jonáše v období nemoci jeho maminky.

PŘÍNOSY RODINNÝCH KONFERENCÍ

Rodinné konference umožňují rodinám opět se chopit své odpovědnosti a hledat řešení obtížné situace uvnitř rodinného kruhu za pomoci svých blízkých. Rodinné konference nejsou jen o výsledném řešení nebo písemném plánu. Mnohdy důležitější je samotný prožitek ze setkání a to zejména pro děti, které mají díky rodinné konferenci příležitost vidět svou rodinu pohromadě. To potvrzuje i výzkum Univerzity Palackého v Olomouci⁴, ze kterého vyplývá, že účastníci nejvíce oceňují zapojení více členů rodiny a nalezení společného řešení a že 80 % z nich by rodinnou konferenci doporučilo svým známým.

Odborníkům, kteří s rodinou spolupracují, může zapojení rodiny a blízkých do rozhodování pomoci v motivaci rodiny danou dohodu dodržet. Výzkum Univerzity Palackého ukazuje, že rodinné plány jsou uskutečnitelné, řeší daný problém a že rodiny dokáží najít i jiné řešení než odborníci, které lépe odpovídá jejich možnostem. Sociální pracovníky pro využití metody nejvíce motivuje potřeba zmapovat zdroje rodiny, potřeba podpory a vytvoření prostoru pro vzájemné setkání často znesváře-

2 Orgán sociálně právní ochrany dětí.

3 V případech rodinných konferencí to jsou zpravidla nestátní neziskové organizace.

4 Tento výzkum dlouhodobě realizuje Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci pod vedením Doc. PaedDr. Tatiiany Matulayové. Výsledky výzkumu shrnuje výzkumná zpráva z roku 2020 MATULAYOVÁ, Tatiana a JURNÍČKOVÁ, Pavlína. *Evaluace rodinných konferencí a přínosů ze strany účastníků, zadavatelů i organizátorů*. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2020.

ných rodin a sdílení informací. 77 % respondentů výše zmíněného výzkumu hodnotí rodinnou konferenci jako úspěšnou.

RODINNÉ KONFERENCE V ČESKÉ REPUBLICE

Prvním realizátorem rodinných konferencí tak, jak je známe dnes, byla v České republice organizace Amalthea, která v roce 2012 zahájila pilotní projekt zavádění rodinných konferencí na území Pardubického a Královéhradeckého kraje. V této době začala s prvními kroky k přípravě rodinných konferencí i pražská organizace Lata — programy pro mládež a rodinu, z. ú. Významným posunem pro rodinné konference v České republice byla realizace projektu Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) s názvem Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti, v rámci kterého byla na rodinné konference zaměřena jedna z klíčových aktivit realizována v letech 2014–2015 v osmi krajích České republiky.

I přes velký zásah pilotního projektu MPSV se po jeho ukončení nepodařilo vytvořit dostatečnou finanční podporu proto, aby mohly být rodinné konference bez problémů realizovány ve všech krajích České republiky místními organizacemi. V tuto chvíli pokrývá celorepublikovou poptávku pouze hrstka organizací, mezi které patří například RK centrum (zejména Pardubický a Královéhradecký kraj, část kraje Vysočina a část Středočeského kraje), Lata — programy pro mládež a rodinu, z. ú. (Hlavní město Praha a část Středočeského kraje) nebo organizace IQ Roma Servis (Jihomoravský kraj).

KAZUISTIKA Z PRAXE ORGANIZACE LATA — PROGRAMY PRO MLÁDEŽ A RODINU, Z. Ú. — RODINNÁ KONFERENCE PRO HONZU

Latu zkontaktovala pracovnice OSPOD s žádostí o uspořádání rodinné konference pro rodinu jedenáctiletého Honzy. V té době zbývalo šest týdnů do propuštění Honzy z opakované hospitalizace na psychiatrii. Podle slov sociální pracovnice bylo pro matku Honzy obtížné zvládat jeho specifické výchovné problémy. Rodina zároveň neměla stabilně zajištěné bydlení. Pokud by se situace nezměnila, bylo v uvažování pracovnice OSPOD i umístění Honzy do ústavní péče.

Pracovnice OSPOD viděla příležitost pro zlepšení situace v oživení rodinných vztahů v rámci širší rodiny, zejména ze strany Honzova otce. Matka s uspořádáním rodinné konference souhlasila. Otázka rodinné konference, kterou pracovnice OSPOD rodině položila, zněla „*Jak rodina zajistí péči o Honzu po jeho propuštění z psychiatrie?*“

Koordinátorka rodinné konference nejprve zkontaktovala matku Honzy. Vysvětlila, jak celý proces probíhá a získala kontakty i na další členy Honzovy rodiny. Celkem oslovila 11 členů rodiny a blízkých (Honzova otce, prarodiče a další příbuzné z obou stran rodičů). Všichni pozvání přijali a přislíbili účast.

Koordinátorka v průběhu přípravy rodinné konference rozkryla komplikované rodinné vztahy mezi babičkou ze strany otce a její snachou — manželkou strýce. Zpočátku, se obě dámy nechtěly zúčastnit žádného setkání, kde by se mohly potkat.

O to větším překvapením pro koordinátorku bylo, když ji v rámci finální domluvy termínu rodinné konference obě ženy oznámily, že na konferenci přijedou dokonce společným autem. V průběhu přípravy rodinné konference se koordinátorka také dozvíдалa o velkých obavách Honzovy matky z konfliktu se svou matkou, Honzovou babičkou. Na otázku koordinátorky, co může udělat pro to, aby se na rodinné konferenci cítila bezpečně, odpověděla, že by byla ráda, aby její matka na setkání nezvyšovala hlas. Koordinátorka s babičkou tuto prosbu projednala a ta slíbila, že se pokusí udělat vše proto, aby dokázala jednat klidně. Toto pravidlo si následně rodina připojila i k dalším pravidlům rodinné konference — nikdo z účastníků rodinné konference nebude zvyšovat hlas nebo křičet.

Zahájení samotného setkání proběhlo představením všech účastníků. Přítomný byl samozřejmě i Honza, ale z pracovních důvodů se omluvil jeho otec a strýc z matčiny strany. Pracovnice OSPOD krátce shrnula situaci a uvedla, že pokud rodina nevytvoří bezpečný plán, který by odpovídal na její otázku, bude muset zvážit návrh na umístění Honzy do dětského domova. Koordinátorka znovu zrekapitulovala pravidla a průběh setkání, otázku rodinné konference a formu, jakou by měla rodina odpověď zpracovat a vytvořit tak plán rodiny. Poté koordinátorka s pracovnící OSPOD opustily místnost a nechaly rodinu jednat v soukromí.

V průběhu jednání rodiny si koordinátorka všimla, že matka z místnosti několikrát odešla a zase se vrátila. Nicméně zhruba po hodině a půl přišla Honzova teta a oznámila koordinátorce, že plán je hotový. V plánu rodina popsala, že do doby, než se stabilizuje situace ohledně bydlení Honzovy matky, bude Honza bydlet u strýce a tety z otcovy strany. Strýc mu zařídí přestup do školy, volný čas Honzy o víkendů částečně obstarají prarodiče nebo bratranec. Plán se dotýkal i finančního zajištění péče o Honzu a popisoval postup, jakým budou rodiče Honzy strýcovi přispívat. Současně plán popisoval i domluvu na kontaktech Honzy s matkou i bratrem. Na závěr rodina stvrdila plán svými podpisy. V této podobě byl plán předán pracovníci OSPOD, která plán schválila a současně si domluvila další konzultaci s Honzovým strýcem a jeho manželkou, z důvodu dořešení potřebných formalit.

Tímto byl proces svolání rodinné konference ukončen. Rodina hodnotila závěrečné rodinné setkání jako přínosné a někteří účastníci se dokonce podivovali nad relativně klidným průběhem a schopností dohodnout se.

Petra Pfaurová

Lata — programy pro mládež a rodinu, z. ú.

Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1

pfaurova@lata.cz

www.crklata.cz